VII. ARCHEOLOGIJOS PAMINKLŲ ŽVALGYMAS

Jonas Balčiūnas

ŠALČININKŲ IR VARĖNOS RAJONŲ PAMINKLŲ ŽVALGYMAS

1988 m. MMT žvalgė Šalčininkų rajono, o 1989 m. - Varenos rajono archeologijos paminklus. Ekspedicijos vadovas - J. Balčiūnas.

Šalčininkų rajone aplankyta daugiau kaip 70 objektų, tarp jų visi įrašytieji į archeologijos paminklų sąrašą. Patikslinti duomenys apie kai kurių paminklų būklę, jų teritoriją, pilkapių skaičių. Lokalizuotos 8 sunaikintų arba ištirtų pilkapynų vietos, išaiškinti dar 7 archeologijos objektai, kuriems reikalingi papildomi tyrinėjimai (Jašiūnų ir Jundiliškių spėjami pilkapiai, Versekos spėjamas pilkapis, vadinamas Švedų vado kapu, Žygmantiškių 4 spėjami pilkapiai). Nustatyta, kad visi Mykališkių (Tadaravo) pilkapiai yra ne Lietuvos, bet Baltarusijos TSR teritorijoje.

Nepavyko surasti devynių, daugiausia jau seniai sunaikintų archeologijos paminklų.

Į archeologijos paminklų sąrašą siūlomi įrašyti žvalgymo metu rasti ir iki tol buvę nežinomi Žlaugtų (Šalčininkų apyl.) pilkapiai. Ši kompaktiška 18 pilkapių grupė yra 0,5 km į šiaures rytus nuo kelio Žališkės-Mištautonys-Širviai, 0,25 km į vakarus nuo Žlaugtų kaimo ir 0,15 km į šiaures rytus nuo Akmenos (Kamenkos) upelio dešiniojo kranto, nedidelėje miškelyje. Šampilai nuo 5 m iki 10 m skersmens ir nuo 0,5 m iki 1,2 m aukščio, daugelis su akmenų vainikais, kai kurie su gricviais ar pailgomis duobėmis prie pagrindo, dalis jų apardyti.

Versekos kaimo gyventojas Antonas Lukaševičius nurodė, kad prieš karą, vėtrai išvertus netoli jo sody-

bos augusį ąžuolą, po juo radęs maždaug 500 m. senumo apie 20 sidabrinių monetų, dalį jų pardavęs Vilniuje.

Ekspedicijos metu pastebėta, kad kai kuriuose pilkapynuose (faktiškai visi šie Šalčininkų rajono paminklai yra miškuose) nemažai sampilų ardomi mineralizuojant proskynas ir dirbant kitus miško darbus. Tokius pilkapius (ypač priešgaisrinėse proskynose) reikėtų kuo skubiau tirti, kadangi bent jau daliai jų gresia visiškas sunaikinimas.

Varenos rajone aplankyta daugiau kaip šimtas objektų, tarp jų visi, įrašytieji į kultūros paminklų sąrašą. Iš viso lokalizuoti 56 archeologijos paminklai (vienas jų - Ratnyčios žalvario amžiaus gyvenvietė - šiuo metu yra jau Druskininkų mieste), patikslinti duomenys apie kai kurių iš jų situaciją bei teritoriją, nustatytos kai kurių seniau sunaikintų archeologijos paminklų vietos, išaiškinti 2 archeologijos objektai, kuriems reikalingi papildomi tyrinėjimai (Laukininkų ir Perlojos spėjami kapinynai). Nerasta Drucminų (tie patys Mantotų - aut.), tirtų ir, atrodo, jau sunaikintų pilkapių vieta, Macelių ir Margių pilkapių.

Į archeologijos paminklų sąrašą siūlomos įrašyti Dubičių (Kaniavos apyl.) ir Papiškių (Varenos apyl.) senovės gyvenvietes.

Dubičių senovės gyvenvietė su lipdyta keramika brūkšniuotu ir grublėtu paviršiumi bei žiesta keramika (1959 m. ir 1962 m. ją tyrinėjo MA Istorijos institutas, vad. A. Gerdvilienė) yra 0,1 km į šiaures vakarus nuo Dubičių piliakalnio, vadinamo Karalienės Bonos pilimi, Pelesos (Ūlos) dešiniajame krante, nedideléje kalveléje, kurioje yra ir Dubičių akmens amžiaus gyvenvietė I.

Papiškių senovės gyvenvietė (1978 m. žvalgė MMI 1980 m. šurfavo PRPI, vadovas V. Ušinskas) yra kaimo vakarinėje dalyje, 0,4 km į šiaures vakarus nuo šio kaimo kapinių, 0,15 km į vakarus nuo kelio Papiškės-Andriūnai, Savisto (Vobisto) ežero rytinio kranto kyšulyje. Gyvenvietėje aptiktas iki 30-35 cm storio kultūrinis sluoksnis, rasta lipdytos keramikos grublėtu

paviršiumi šukelė, molio tinko gabaliukų, apdegusių akmenų, angliukų.

Lokalizuota ir XV a. Krūminių monetų lobio vieta, nustatyta 1988 m. rasto XVII a. antrosios puses - XVIII a. pradžios monetų lobio vieta šalia Kapiniškių kaimo.

Akmens amžiaus paminklų teritorijose surinkta titnago dirbinių, skelčių, nuoskalų.

Devyni objektai, daugiausia kaimų kapinės, bus siūlomi išbraukti iš Varėnos rajono archeologijos paminklų sąrašo.

Bronius Dakanis

KELMĖS RAJONO ARCHEOLOGIJOS PAMINKLŲ ŽVALGYMAS

1989 m. MMT žvalgė Kelmės rajono archeologijos paminklus. Aplankyta daugiau kaip 145 objektų. Nustatytos teritorijos 67 žinomų ir 19 aiškinamų paminklų. Lokalizuoti 9 sunaikinti arba ištirti paminklai ir 1 lobio vieta, nerasta 11 paminklų ar radimviečių. Iš archeologijos paminklų sąrašo siūloma išbraukti 16 objektų. Atrasta 10 naujų paminklų. Iš jų įdomesni būtų Akmenių (Perkūniškės) ir Palukojo (Šedvydžių) pilkapynai, Naukaimio kapinynas bei Paklibakių senovės gyvenvietė.

Akmenių (Perkūniškės) pilkapiai yra 0,7 km į šiaurę nuo Akmenių kapukų ir ištirto pilkapyno, 0,25 km į pietryčius nuo Perkūniškės pilkapio, Lapkalnio miško pietinėje dalyje. Čia yra 4 pilkapiai, išsimėtę pietvakarių - šiaurės rytų kryptimi kas 3-6 m. Sampilai su akmenų vainikų liekanomis - 7-8 m skersmens ir 0,5-0,6 m aukščio. Palukojo (Šedvydžių) pilkapiai yra 0,3 km į pietus nuo Lukojaus dešiniojo kranto, miške. Išlikę 4 pilkapiai 5-7 m skersmens, iki 0,7m aukščio. Atstumai tarp pilkapių 25-40 m. Naukaimio